

УДК 378.14

А.Я. Цюприк
м. Львів, Україна

САМООЦІНКА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Самостійність у навчальній діяльності зумовлена структурою планів вищих навчальних закладів, у яких значна частина навчального часу виділена на самостійну роботу студентів. Зростаючий розрив між обсягом знань, призначених для вивчення, і можливістю їх засвоєння, може бути подоланий, головним чином, шляхом розвитку розумових здібностей студентів, формування в них здатності самим регулювати процес засвоєння нових знань і підвищення ефективності навчання. Тому проблема виховання самоконтролю у процесі професійної підготовки є одним зі стратегічних напрямів побудови якісно нової системи підготовки фахівців.

Нині педагогічною наукою і практикою накопичено значний досвід щодо активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів, зокрема у роботах Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, Б. Ананьєва.

Умовою організації самостійної роботи є орієнтація на активну позицію студентів. Питання пізнавальної діяльності, її активізації і мотивація навчання розглядають Д. Дьомін, В. Лозова, А. Маркова, М. Поташник, О. Савченко.

Проблема саморозвитку досліджувалася з позицій саморегуляторної активності особистості (А. Ковальов, І. Семенов, В. Столін, С. Степанов, А. Петровський), у дослідженні проблем самовиховання (А. Кочетов, Л. Рувинський), у зв'язку з формуванням у студентів професійної спрямованості (А. Барабанщиков, Н. Нікандров). Питання професійного саморозвитку та самореалізації майбутніх фахівців розглядалися у дослідженнях В. Семиченко, С. Сисоєвої, Н. Кичук.

Аналіз процесу професійної підготовки майбутніх фахівців ставить такі проблеми: які умови необхідні для формування вміння самостійно вирішувати завдання; як забезпечити засвоєння необхідних знань; як урахувати індивідуальні особливості студента; як надати можливість студенту самому планувати та коректувати свої дії.

«Щоб допомогти студентам дійсно стати активними співучасниками навчального процесу, викладач повинен докладати максимум зусиль. Проте зусилля виявляться даремними, якщо вони не будуть підтримані самими студентами. Серед значущих якостей сьогоденних студентів можна назвати їхню активну творчу позицію, здатність до самомотивації, самоорганізації та самоконтролю. Студент має бути психологічно відкритим до нових ідей, мати природний інтерес до них і критично мислити» [9, с. 72]. Тому викладач має надати можливість кожному студенту ефективно самореалізуватися у самостійній навчальній діяльності [1, с. 71]. Діяльність, в основі якої лежить взаємодія викладача і студента, сприяє розвитку особистості і позитивно впливає на самостійну роботу студентів.

Педагогічне керівництво самостійною роботою полягає в тому, щоб правильно визначити обсяг і зміст поставленого завдання. Спонування студента до самостійної роботи може здійснюватись як опосередковано, за допомогою використання методичних вказівок, так і безпосередньо під контролем викладача, шляхом проведення консультацій, бесід, колоквиумів. Під час безпосереднього керівництва самостійною роботою студентів, педагог мотивує їх самостійну роботу шляхом висунення і пояснення навчальних вимог і розвитку пізнавального інтересу при безпосередньому спілкуванні зі студентами (стимулювання); планує власну діяльність як керівника самостійної роботи і планує самостійну роботу студентів на аудиторних заняттях; безпосередньо бере участь у проведенні занять; організовує контроль за самостійною роботою студентів і враховує її результати при оцінюванні знань, умінь, навичок; коригує стимулювання, планування, організацію і контроль самостійної роботи студентів у процесі аудиторних занять.

При зміні функції викладача на координаційну, він організовує самостійну роботу за

допомогою методичного забезпечення; урізноманітнює самоконтроль виконання завдань; коригує стимулювання, планування, організацію і контроль самостійної роботи студентів шляхом варіації методичного забезпечення. Якщо викладач є консультантом, студент самостійно ставить перед собою навчальне завдання на основі усвідомлення необхідності здобуття додаткових знань і навичок; планує власну навчальну або дослідницьку роботу; організовує її; контролює свою діяльність; коригує планування, організацію і самоконтроль своєї роботи в процесі її виконання. Включення в навчальний процес елементів опосередкованого керівництва призводить до розширення самостійності.

Найбільш поширеним методом опрацювання самостійного програмного матеріалу є робота під керівництвом викладача, коли студенти отримують методичні рекомендації з посиланнями на необхідну літературу, яку доцільно використати для підготовки даної теми.

Серед значущих якостей, необхідних студенту для успішної самостійної роботи, можна назвати їхню активну, творчу позицію, здатність до самомотивації, самоорганізації та самооцінки. Студент має бути психологічно відкритим до нових ідей, мати природний інтерес до цих нових ідей і критичне мислення [9, с. 72]. Водночас, викладач має підготувати студента до здійснення самоконтролю самостійної роботи.

До критеріїв рівня професіоналізму належить логіко-аналітична діяльність. Вивчення професійно спрямованих дисциплін та практичний досвід сприяють, як правило, розвитку конструкторсько-технологічної діяльності, в процесі якої відпрацьовується, відшліфовуються практичні уміння і навички майбутнього фахівця. Та його вміння здійснювати теоретичне обґрунтування, осмислення дій, при цьому, нерідко залишаються недостатньо розвинутими, що в свою чергу, ускладнює розвиток творчих здібностей, перешкоджає пошуковій інноваційній діяльності і може спонукати до неправильної оцінки і самооцінки праці. Саме тому під час організації самостійної роботи на перший план виходить аналітична діяльність, під час якої розвивають професійно важливі якості студента.

Зміни у взаємовідносинах «викладач — студент» зумовлені перетворенням студента з об'єкта на суб'єкт навчального процесу та посиленням управлінської функції у діяльності викладача. Спільною є структура їх діяльності у процесі самостійної роботи: керівництво самостійної роботи викладачем — самокерування студента, контроль самостійної роботи викладачем — самоконтроль та самооцінювання студента.

Виокремлення принципу самокерування означає, що в центрі навчального процесу є студент. Визнання цього принципу означає, що об'єкт навчання стає зацікавленим, активним і повноправним учасником професійно-дидактичного процесу, тобто, він перетворюється в суб'єкта власного навчання. Найбільш ефективним напрямом підвищення якості будь-якого навчання, у тому числі й професійного, є створення таких психолого-педагогічних умов, в яких об'єкт навчання спроможний зайняти активну особистісну позицію і здатний повною мірою розкритися не лише як об'єкт навчальної діяльності, а й як суб'єкт, тобто, створення суб'єкт-суб'єктних взаємин у професійно-дидактичному процесі.

Адекватна самооцінка допомагає чітко визначити цілі виконуваної роботи, власні цілі, вирішувати проблеми швидко й ефективно, навчитися розумно управляти собою та своїм часом. Від спеціаліста все більшою мірою вимагається здатність спиратися на самого себе, з більшою відповідальністю ставиться до себе, своєї кар'єри та потенціалу. Сучасний фахівець має володіти такими якостями, як уміння здійснювати контакти, мистецтвом спілкування, здібністю добиватися наміченого, компетентністю, організаційними здібностями, аналітичним мисленням.

Контрольно-регулювальний компонент самокерування припускає одночасне здійснення контролю за перебігом розв'язування поставлених завдань навчання з боку викладача і самоконтролю за правильністю виконання навчальних операцій студентами, точністю одержуваних відповідей. Контроль здійснюється за допомогою усних, письмових, лабораторних та інших робіт, проведення опитувань, заліків, семінарів та іспитів. Самоконтроль проходить у вигляді самоперевірок студентами ступеня засвоєння матеріалу, що вивчається, за допомогою тестових, евристичних завдань. Зворотний зв'язок дає змогу здійснювати корекцію,

регулювання навчального процесу, внести зміни у форми і методи навчання, наблизити їх до оптимальних [8].

Оціночно-результативний компонент самокерування припускає оцінювання педагогами і самооцінювання студентами досягнутих у процесі навчання результатів, виявлення відповідності їх до поставлених навчальних завдань. Однією з форм контролю самостійної роботи студентів є використання на заняттях тестів. Цей найбільш простий метод перевірки засвоєння студентами теми. Проведення перевірки правильності відповідей як на тести, так і на письмові роботи наприкінці лекцій необхідно робити відразу ж після їхнього виконання. На думку В.Буряка, це дає можливість усунути помилки та прогалини в знаннях і вміннях студентів майже в перший момент оволодіння новими знаннями й вміннями, що є дуже важливим, з метою досягнення високої успішності. виправлення недоліків, продовжує вчений, по свіжих слідах ефективніше, ніж така ж робота наступного дня або через кілька днів, коли забувся зміст роботи [3]. Під час оцінювання самостійної роботи увага звертається на: кількість помилок у контрольних завданнях студентів при неправильному сприйнятті цілісного інформаційного образу; брак самоконтролю і самокоригування; успішність розв'язання студентом творчих задач на основі знань причинно-наслідкових зв'язків різноманітних ознак і процесів, характерних для цього об'єкта, а також його просторово-часових відносин; вміння відфільтрувати надлишкову інформацію про об'єкт під час аналізу умов завдання; здатність самостійно шукати помилки [7, с. 109].

Професійний саморозвиток — це регулярна й оперативна діагностика, що входить у систему зворотнього зв'язку в процесі розвитку індивідуальності. Професійну самоактуалізацію розглядаємо як досягнення особистих і соціальних цілей, підготовка себе до адаптації в соціумі та професійній сфері.

Самореалізація здійснюється саме в професійній діяльності. Тут зміни особистості відбуваються особливо інтенсивно, оскільки професійна діяльність акумулює основну активність суб'єкта. Значні можливості закладені в професійній діяльності для розвитку професійно значимих якостей. Встановлено, що протягом усього професійного шляху людини вони схильні динамічно розвиватися.

Професійне самовизначення — процес прийняття рішення особистістю щодо вибору майбутньої трудової діяльності. Воно полягає в усвідомленні особистістю себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності і передбачає самооцінку людиною індивідуально-психологічних якостей та зіставлення своїх можливостей з вимогами професії до спеціаліста [4, с. 275].

Однією зі складових навчальних програм майбутніх фахівців повинні стати спеціальні програми тренінгу, скеровані на розвиток особистісних якостей [6, с. 32]. Оскільки традиційне навчання не відповідає сучасним вимогам, існує об'єктивна необхідність використання нових методів навчання, які наближені до реальної професійної діяльності та формують творчих спеціалістів, здатних самостійно вирішувати складні професійно-виробничі та наукові проблеми.

Правилами, на основі яких реалізується принцип самокерування, є: моніторинг професійного саморозвитку; пошук стимулів самоактуалізації; створення умов для професійного самовизначення особистості.

Конкурентоспроможність знань студентів, їх мобільність, здатність швидко реагувати на зміни у суспільстві — основні складові успіху особистості. Нині право на працю може гарантуватися людині лише за умови здобуття необхідних знань. Такі якісно нові знання людина набуває самостійно, і це є ще одним підтвердженням правильності думки давньогрецького філософа та педагога Сократа про те, що справжніми знаннями є лише самостійно здобуті знання.

У нашому випадку система «студент (суб'єкт) — інформація, знання, навчальний предмет (об'єкт діяльності суб'єкта)» забезпечує процес пошуку істини шляхом самостійного вирішення проблеми. Виконання певного завдання починається з виникнення суперечності між знанням і

незнанням, а потреба перебороти бар'єрне знання — це важливий мотивуючий фактор діяльності суб'єкта. Бажання мати, оволодіти, досягти становить зміст потреби» [5, с. 12]. Якщо предмет потрапляє у сферу таких потреб, то вони стають мотивацією до його засвоєння. Мотивація ж являє виключний інтерес для викладача як чинник регуляції активності особистості, її поведінки та діяльності, оскільки не можна реально налагодити будь-яку педагогічну взаємодію зі студентами без урахування потреби їх мотивації [2, с. 183].

Під час організації самостійної роботи важливою є її самооцінка. До неї варто спонукати студентів вже з першого курсу. Значення організації самостійної роботи підривається, якщо її оцінка і контроль зосереджена в руках викладача і відсутня взаємодія викладача і студентів. Оцінка власних дій є одним з найважливіших засобів, за допомогою яких зростає мотивація самостійної роботи і відповідальність за результати навчання. Форму представлення результатів самостійної роботи обирають студенти після попередньої консультації з викладачем. Критерії оцінювання визначаються викладачем при безпосередній участі та погодженні зі студентами. Тому результати оцінки і самооцінки здійснюються за одними критеріями і, в ідеальному випадку, повинні співпадати.

Важливо, щоб самооцінка самостійної роботи студента була вмотивованою. Слід зауважити, що до того моменту, коли студент сам зможе визначати критерії оцінки своєї діяльності й узгоджувати їх з викладачем у нього має бути сформоване це уміння. Це досягається за допомогою виконання системи завдань, пов'язаних з рецензуванням, опонуванням, дискусіями щодо попередніх критеріїв тощо.

Підготовку до самооцінювання краще починати з взаємоперевірки і підводити студентів до оцінки своєї роботи відповідно до запропонованого зразка і критеріїв оцінок, запропонованих викладачем. Можна поєднувати самооцінку і взаємооцінку. Використовувати оцінку власних досягнень — оцінку з вивченої теми, розділу, курсу. Студентам пропонується проектувати свою майбутню оцінку. Під час самостійної роботи формуються навички самоконтролю і самооцінки. Вони мають важливе значення для формування професійно важливих якостей майбутнього фахівця, таких як самостійність, відповідальність, уміння визначити напрямок подальшої діяльності.

Таким чином, при самооцінці самостійної роботи студентів важливим є: вибір аспекту, який підлягає самооцінці; вибір ситуації для оцінки; визначення знань, умінь і навичок, які підлягають оцінюванню; визначення чинників, які можуть вплинути на результати роботи; аналіз результатів роботи; формування завдань для ліквідації недоліків. Ефективність організації самостійної роботи доцільно визначати не тільки за обсягом знань, засвоєних у результаті самостійної діяльності, а й за рівнем підготовленості студента до виконання самостійної роботи на наступному етапі.

Література:

1. Андрущенко В. П., Дорогань С. О. Світоглядна культура сучасного вчителя: проблеми формування // Вища освіта України. — 2002. — № 3. — С. 5-14.
2. Бордовская Н. В., Реев А. А. Педагогика: Учебник для вузов — СПб.: Питер, 2001. — 304 с.
3. Бурак В. Керування самостійною роботою студентів // Вища школа. — 2001. — № 4-5. — С. 48-52.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. — К.: Либідь, 1997. — 376 с.
5. Мухаметзянова Г. В. Самостоятельная работа студентов в вузе: Педагогика высшей школы. — Казань: КГУ, 1985. — 218 с.
6. Сорокіна Л. М., Богомаз К. Ю. Соціально-психологічні дисципліни як важливий фактор системного підходу підготовки спеціалістів // Вісник Національного технічного університету України «КПІ»: Серія: Філософія. Психологія. Педагогіка. — 2001. — № 3. — С. 32-34.
7. Шевандрин Н. И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. — 512 с.
8. Шевнюк О. Л. Культурологічна підготовка вчителя: теорія і практика: Монографія. — К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. — 232 с.
9. Шеремета П. М., Канищенко Л. Г. Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі / За ред. О. І. Сидоренка: 2-е видання. — К.: Центр інновацій та розвитку, 1999. — 172 с.

У даній статті розглянуто компоненти самокерування студентів, проаналізовано роль самооцінки в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: компоненти самокерування, самооцінка, процес професійної підготовки.

В данной статье рассмотрены компоненты самостоятельного управления студентов, проанализирована роль самооценки в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов.

Ключевые слова: компоненты самостоятельного управления, самооценка, процесс профессиональной подготовки.

In this article examined the components of self-control students, analyzed the role of self-esteem in the process of professional training future specialists.

Key words: components self-control, self-esteem, the process of professional training.

УДК 378

О.О. Чеботарьова
м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ОСВІТНІХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ В ІТАЛІЇ

Створення умов для освітньої діяльності, зокрема у дорослому віці, посідає пріоритетні позиції розвитку сучасного суспільства, сприяє модернізації освітніх стратегій, реорганізації структурних засад, розробленню нових освітніх моделей.

Теорія та практика освіти дорослих набувають актуальності як у європейських країнах, так і в нашій країні. Кожна держава намагається створити якісну та самодостатню систему освіти дорослих, що є показником рівня її розвитку, а також наукового, культурного, морального потенціалу. Вивчення іноземного досвіду сприяє удосконаленню національної системи освіти дорослих, її подальшому розвитку, дозволяє залучати інноваційні підходи, інтегруватись у європейський освітній простір.

Метою статті є аналіз освітніх можливостей для дорослих у сучасній Італії, вивчення італійських освітніх тенденцій та їх критичне переосмислення.

Сучасний стан італійської освіти дорослих характеризується існуванням приватних та державних освітніх провайдерів. Унаслідок політичних та соціально-економічних змін, що посприяли зростанню повноважень регіональної та місцевої влади, відповідальність за освіту дорослих поступово перекладається державою на регіони.

Зазначимо, що головними чинниками, які вплинули на освіту дорослих, були зміни в соціальній сфері, частково — розрив між економічними структурами півночі та півдня, а також сучасні міграційні процеси. Всі ці вищезгадані фактори змусили політичні сили Італії включити освіту дорослих до соціальних програм [1].

Наказ № 22 від 6 лютого 2001 року Міністерства Освіти Італії визначає такі типи підготовки:

- 1) школи писемності для дорослих (початкова освіта);
- 2) середня школа для дорослих;
- 3) курси для дорослих;
- 4) інтегровані курси (навчання та практика);
- 5) випробувальні проекти інтегрування систем навчання.

Місцеві державні навчальні заклади пропонують курси для дорослих, де можна засвоїти базові знання — мова, математика, а також іноземні мови, інформатика, комп'ютерні технології та програми, такі як: Excel, Word, PowerPoint, Internet, Photoshop, цифрова фотографія, системи захисту інформаційного простору. Тоді як приватний освітній сектор пропонує різноманітні курси для поглиблення знань. Приватні асоціації та організації фінансуються регіональним